

Janina ROŻNOWSKA.

**Kilka ciekawszych na obszarze Polski stanowisk skorków
(Dermaptera) i karaluchów (Orthoptera, Blattidae).**

**Quelques stations interessantes des Dermaptères
et des Blattides (Orthoptères) en Pologne.**

Dotychczasowe dane, dotyczące występowania w Polsce skorków i karaluchów, są jeszcze dość niekompletne. Z nowszych przyczynków w tej dziedzinie należy wymienić prace: KOŹMIŃSKIEGO, FEDOROWICZA, PONGRACZA, SOKOŁOWSKIEGO, SZELIGI-MIERZEJEWSKIEGO, SZULCZEWSKIEGO, TENENBAUMA i MIERZEJEWSKIEGO oraz URBAŃSKIEGO¹⁾).

¹⁾ KOŹMIŃSKI Z. Ökologische Untersuchungen an Orthopteren des Urwalds von Białowieża. Bull. Int. Ac. Pol. Sc. et Lettres, Kraków, 1925.

FEDOROWICZ Z. Materiały do fauny okolic Wilna, I. Prostoskrzydłe Landwarowa. Pam. Fizj., Warszawa, 23, 1916.

PONGRACZ A. Bieträge zur Orthopterenfauna Polens. Prace Zool. Pol. Państw. Muz. Przyrodn., Warszawa, 1, 1922..

SOKOŁOWSKI J. Contribution à l'étude de la faune des Orthoptères de la Grande Pologne. Bull. Soc. Amis de Sciences, Poznań, série B, 1, 1925. — Fauna owadów prostoskrzydłych (Orthoptera) województwa poznańskiego. Prace Kom. mat.-przyr. Tow. Przyj. Nauk., Poznań, Serja B, 4, 1928.

SZELIGA-MIERZEJEWSKI Wł. Die Geradflügler (Orthoptera) der Umgegend von Wilna. Pol. P. Entom., Lwów, 6, 1927. — Dermaptera et Orthoptera Polonica. Rozpr. Wład. Muz. im. Dzieduszyckich, Lwów, 10, 1928.

SZULCZEWSKI J. Ciekawsze zjawiska fauny okolic Poznania. Ziemia, Warszawa, 9, 1924. — Materiały do fauny szarańczaków (Orthoptera) Wielkopolski. Pol. P. Entom., Lwów, 5, 1925.

TENENBAUM Sz. i MIERZEJEWSKI Wł. Materiały do fauny prostoskrzydłych (Orthoptera) Ordynacji Zamojskiej. Pam. Fizj., Warszawa, 22, 1914.

URBAŃSKI J. Materiały do fauny owadów prostoskrzydłych województwa poznańskiego. Pol. P. Entom., Lwów, 10, 1931.

W zbiorach Państwowego Muzeum Zoologicznego znalazłam pewien materiał z wymienionych grup, który zestawiam w poniższym wykazie:

Dermaptera.

Labidura riparia (PALL.).

Podole: Zazulińce, 4 VIII 1933, 1 ♂ i 2 ♀ ♀, oraz 5 VIII 1933, 1 ♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM; Zaleszczyki, 5 VIII 1932, 1 ♂, leg. dr. Sz. TENENBAUM. — Okolice Warszawy: Dembe Wielkie, 8 VII 1916, 2 ♀ ♀, oraz 16 VII 1916, 1 ♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM; Warszawa-Pelcowizna, 13 IV 1931, 1 ♂, leg. St. ADAMCZEWSKI. — Pomorze: Hel-Bór, 20 VII 1930, 1 ♂, leg. dr. H. JAWŁOWSKI; Hel, 18 VII 1933, 1 ♀, leg. dr. T. JACZEWSKI.

Okaz z Zaleszczyk jest stosunkowo duży, długość jego wynosi 25,84 mm. Długość cerci jest następująca: lewy — 13,98 mm, prawy — 12,93 mm. Rozmiary pokryw przekraczają dotychczas podawane w literaturze: lewa ma 5,37 mm, prawa — 5,1 mm długości.

Jest to gatunek dotąd spotykany u nas niezbyt licznie. Dotychczas był znany w Polsce z następujących okolic: Podole, Śląsk Górny, wyżyna Małopolska, Mazowsze (Czersk, Warszawa), Pomorze (Hel, Toruń), Wielkopolska.

Labia minor (L.).

Pieniny: Krościenko, 8 VIII 1924, 10 ♂ ♂ i 10 ♀ ♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM. — Lubelskie: Biłgoraj, 6 VIII 1918, 1 ♂, leg. K. DEMEL, na stole w budynku; Nowosady, 20 VIII 1914, 1 ♂, leg. dr. Sz. TENENBAUM. — Okolice Warszawy: Dembe Wielkie, 16 VIII 1917, 1 ♂, leg. dr. Sz. TENENBAUM; Grodzisk, 2 XI 1928, 1 ♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM; Warszawa, 28 IV 1928, 1 ♀ i 25 V 1928, 1 ♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM.

Jest to gatunek znany nie z całego obszaru Polski. Dotychczas był spotykany na Górnym Śląsku, w Małopolsce, na Kujawach i na Pomorzu.

Chelidurella acanthopygia (GÉNÉ).

Wołyń: Malinów (pow. Krzemieniec), w lesie, 20 IX 1929, 1 ♂ i 3 ♀ ♀, leg. Zdz. RAABE. — Podole: Biletówka pod Kręcilo-

wem nad Zbruczem (pow. Skalał), 25 IV 1930, 1 ♂, leg. St. STEINÓWNA; dolina Dniestru między Zaleszczykami a Gródkiem, 3 V 1930, 1 ♀, leg. E. GRABDA.—Tatry, dolina Suchej Wody, re-
giel, ± 1350 m, 14 VII 1933, 1 ♀, oraz Tatry, ponad polaną
Krywańską, u stóp Gronika, ± 1250 m, 2 IX 1923, 1 ♂, leg.
prof. dr. W. ROSZKOWSKI; Zakopane, 9 VII 1927, 1 ♀, leg. dr.
Sz. TENENBAUM.—Bażanowice (pow. Cieszyn), IV 1932, 1 ♂
i 1 ♀, leg. J. NAST.—Borek Fałęcki (pow. Podgórze), 1889, 1 ♂,
ze zbiorów prof. Wł. KULCZYŃSKIEGO.—Pow. Puławy: Wola
Osińska, pod suchemi opadłymi liśćmi, 1912, 1 ♀, leg. FIEDOTOW;
wieś Kozibór, pod opadłymi liśćmi, 4 VII 1912, 3 larwy, leg.
FIEDOTOW.—Bobrowa (pow. Łowicz), las bukowy, 24 VII 1924,
1 ♂, leg. dr. Wł. POLIŃSKI.—Okolice Warszawy: Puszcza Kampi-
noska, 31 VI 1929, 1 ♀, leg. St. FELIKSIK; Bielany, dolna część
lasu nad błotami, 13 V 1919, 1 ♀, leg. prof. dr. W. ROSZKOWSKI;
Czarna Struga, IV 1920, 2 ♂♂ i 3 ♀♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM;
Mienia (pow. Mińsk Mazowiecki), pod korą, 30 III 1930, 8 ♂♂
i 1 ♀, leg. dr. T. WOLSKI.—Białowieża, 27 III 1921, 1 ♀, leg. dr.
Sz. TENENBAUM; Białowieża, 12 VIII 1932, 1 ♀, leg. St. FELIK-
SIK.—Czombrów (pow. Nowogródek), VIII 1930, 4 ♂♂ i 12 ♀♀,
leg. K. KARPOWICZ.—Rozewie, zbocze nadmorskie, las bukowy,
4 VI 1930, 1 ♀, leg. St. FELIKSIK.

Dotąd gatunek ten był podawany u nas tylko z bardzo nie-
licznych stanowisk, przytem w niewielkiej ilości okazów, a mia-
nowicie: Sambor (ŁOMNICKI, 1905), Zamojszczyzna (TENENBAUM
i MIERZEJEWSKI, 1914), Hel (SZELIGA-MIERZEJEWSKI, 1928), Wiel-
kopolska (SZULCZEWSKI, 1926), Ojców (WAGA, 1855¹). Z okolic War-
szawy podawany tylko przez WAGĘ (1855), a mianowicie z Bielany,
gdzie uważa on gatunek ten za pospolity. Sądząc z materiału,
znajdującego się w Państwowem Muzeum Zoologicznem, jest to
gatunek daleko bardziej rozpowszechniony, niżby wynikało z do-
tychczasowych danych.

¹) ŁOMNICKI M. Wykaz szarańczaków okolic Lwowa. Spr. Kom. Fizj.,
Kraków, 38, 1905.

TENENBAUM i MIERZEJEWSKI, l. c.

SZULCZEWSKI J., l. c.

(WAGA A.) Sprawozdanie z podróży naturalistów odbytej w r. 1854 do Ojcowa.
Biblj. Warsz., Warszawa, 2, 1855..

W Europie gatunek ten występuje w północnej i środkowej Francji, Pirenejach, Belgji, Holandji, Piemencie, na wschodzie Węgier, w Istrii, Serbji, Niemczech, Danji i Szwecji.

Apterygida albipennis (CHARP.).

Podole: Sinków, 10 VIII 1933, 4 ♂♂ i 2 ♀♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM; Zaleszczyki - Obiżowa, 5 VIII 1931, 2 ♂♂, leg. dr. Sz. TENENBAUM. Wąwóz Kobylański, 25 VIII 1918, 1 ♂, leg. dr. St. M. KRZYSIK.—Okolice Warszawy: Morysinek, 7 IV 1919, 2 ♂♂, leg. dr. Sz. TENENBAUM.

Gatunek ten, w Polsce bardzo rzadki, notowany był z następujących stanowisk: Buczacz (ŁOMNICKI, 1875), Dźwinogród (ŁOMNICKI, 1876), Młodów — dol. Popradu (SCHILLE, 1902), Śląsk Górny (KELCH, 1852²⁾).

Ciekawe jest stanowisko tego gatunku pod Warszawą. Jego występowanie tu możemy tem tłumaczyć, iż pomimo, że jest to gatunek raczej południowy, zachodzi on jednak i ku północy Europy środkowej, być może wzdłuż brzegów morskich, spotykany jest bowiem w Danji i w Prusach Wschodnich.

W Europie gatunek ten występuje w Danji, Holandji, Belgji, Niemczech (Prusy wsch., Śląsk, Brandenburgja, Saksonja, Turynja, Hanower, Nadrenja, Hessen-Nassau, Bawarja, Wirtembergja, Badenia), w północnej Francji, Alzacji i Lotaryngji, rzadko w południowej Francji i Anglji, w Hiszpanji, północnych Włoszech, północnym Tyrolu, północnej i południowej Austrii, w Rumunji (Siedmiogród), w Jugosławji (Bośnia i Hercegowina), Grecji, na wyspie Korfu, na Podolu Sowieckim i na Kaukazie.

Forficula auricularia L.

Gatunek pospolity. W zbiorach Państwowego Muzeum Zoologicznego znajdują się okazy z następujących okolic:

²⁾ ŁOMNICKI M. Materiały do fauny szarańczaków Galicyjskich. Spr. Kom. Fizj., Kraków, 9, 1875.—Sprawozdanie z wycieczki odbytej na Podolu r. 1876, pomiędzy Seretem, Zbruczem i Dniestrem. Ibid., 11, 1877.

SCHILLE Fr. Materiały do fauny siatkoskrzydłych i szarańczaków doliny Popradu. Spr. Kom. Fizj., Kraków, 36, 1902.

KELCH A. Grundlage zur Kenntnis d. Orth. Oberschlesiens. Progr. Gymnas., Ratibor, 1852.

♀ ♀ i larwy: Malinów (pow. Krzemieniec); Krzywczę (pow. Borszczów); okolice Lwowa; Mszana Dolna, Łękocica koło Krościenka; Tatry, Zakopane, Bukowina (pow. Nowy Targ); pow. Myślenice; Poraj-Biskupice (pow. Będzin); Pieskowa Skała; Gorzków (pow. Częstochowa); Sandomierz; Opatów, Ostrowiec, Konary; Kamecznica Bęczkowska nad rzeką Pyzną pod Wieluniem; Młodrawy pod Bzinem (pow. Konecki); Biłgoraj, okolice Tomaszowa Lubelskiego; okolice Warszawy: Kaczy Dół, Ołtarzew, Warszawa; Grabianów (pow. Siedlce); Białowieża; pow. Baranowicze; pow. Nowogródek: Czombrów, Korośna, Świtez, Nowogródek; Włocławek; Stary Ciecocinek; Tleń (pow. Świecie); Hel.

♂ ♂ var. *macrolabia* FIEB.: Zakopane, Bukowina (pow. Nowy Targ); Poraj-Biskupice (pow. Będzin); Pieskowa Skała; Łagów, las między Klonowem a Smugą Brzezinkowską; Ustronie (pow. Kępno); Krasnobród; okolice Tomaszowa Lubelskiego; Kaczy Dół pod Warszawą; Grabianów (pow. Siedlce); Białowieża; Baranowicze; Świtez; Suwałki; Włocławek; Koło; Hel.

♂ ♂ var. *cyclolabia* FIEB.: Malinów (pow. Krzemieniec); Tarnopol; jar Dniestru (pow. Borszczów); Stok Łysej Góry, Romanów (pow. Bóbrka); Mszana Dolna; Tatry, Zakopane; Niegowice (pow. Będzin); Gorzków (pow. Częstochowa); Ustronie (pow. Kępno); Biłgoraj, okolice Tomaszowa Lubelskiego; Warszawa; Czombrów (pow. Nowogródek); Hel.

Na podstawie materiału, znajdującego się w Państwowym Muzeum Zoologicznym, doszłam do wniosku, że *v. cyclolabia* FIEB. jest tak samo pospolita, jak *v. macrolabia* FIEB. Byłoby to potwierdzeniem spostrzeżeń SOKOŁOWSKIEGO (1928)¹⁾, który wprawdzie nie wyróżnia w swej pracy powyższych postaci, pisze jednak o zmienności obciążków u ♂ ♂ tego gatunku w województwie Poznańskim.

Według TENENBAUMA i MIERZEJEWSKIEGO (1914)²⁾, w Ordynacji Zamojskiej var. *cyclolabia* FIEB. spotyka się znacznie rzadziej, niż *v. macrolabia* FIEB. W materiale, który posiadam z Zakopanego, zachodzą następujące stosunki: w lipcu 1931 roku znaleziono 23 ♂ ♂ *v. cyclolabia* FIEB., 10 ♂ ♂ *v. macrolabia* FIEB.;

¹⁾ L. c.

²⁾ L. c.

prócz tego posiadam 3 ♂♂, znalezione w roku 1917—v. *cyclolabia* FIEB.

Dotychczas v. *cyclolabia* FIEB. podawał KOŹMIŃSKI z Białowieży (1925), oraz TENENBAUM i MIERZEJEWSKI z Ordynacji Zamojskiej (1914)³⁾.

Forficula auricularia L. występuje w dość różnorodnych środowiskach. Okazy, które posiadam, były zbierane w lasach liściastych, bukowym, dębowo-sosnowym, sosnowym, w kulturach na polanie leśnej, na łące, wzgórzach wapiennych, w Tatrach na wysokości $\pm$ 435 m i $\pm$ 950 m, w parku i lokalach mieszkalnych. Gatunek ten przebywa pod korą drzew, pod patykami, kamieniami, wśród opadłych, zeschniętych lub gnijących liści, w zarostach (wierzby, leszczyny), w trawie, na krzakach. W Białowieży na światło 1 ♂ (v. *macrolabia* FIEB.), leg. St. FELIKSIĄK; na Świtezi (pow. Nowogródek), na przynętę z miodu i piwa, zastawioną po zachodzie słońca na motyle, 1 ♂ (v. *macrolabia* FIEB.), 1 ♀ i 1 larwa, leg. dr. J. KREMKY.

Orthoptera, Blattidae.

Hololampra maculata var. *schäfferi* (GMEL.).

Podole: Lesieczniki, 18 VIII 1932, 2 ♂♂ i 1 ♀, oraz 12 VII 1932, 2 ♂♂ i 1 ♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM; Kołodróbka, 24 VII 1933, 1 ♂, leg. dr. Sz. TENENBAUM; Zaleszczyki-Obizowa, 3 VIII 1932, 1 ♀, leg. dr. Sz. TENENBAUM.

Gatunek ten podawany był z Polski z bardzo nielicznych stanowisk: Podole (NOWICKI, 1867; ŁOMNICKI, 1877), Lwów (ŁOMNICKI, 1905), Okolice Ojcowa: Potok, Rajgród (WAGA, 1855⁴⁾). WAGA podaje, że gatunek ten jest w okolicach Ojcowa bardzo pospolity.

Jest to gatunek południowo i środkowo europejski. Występuje on w Niemczech (Śląsk, Brandenburgja, Hanower, Bawarja), na Węgrzech, w Siedmiogrodzie i na Kaukazie.

³⁾ L. c.

⁴⁾ NOWICKI M. Beiträge zur Insektenfauna Galiziens. Krakau, 1873. ŁOMNICKI M. 1877, l. c., str. 3, i 1905, l. c. str. 3.

Ectobius lapponicus (L.).

Gatunek pospolity. W zbiorach Państwowego Muzeum Zoologicznego znajdują się okazy z następujących okolic: Wołyń: Krzemieniec, Malinów (pow. Krzemieniec); Podole: Dereniówka, Kołodróbka, Żezawa; pow. Borszczów; stok Łysej Góry, Romanów (pow. Bóbrka); Łącica koło Krościenka; Tatry; Krakowskie: Borek Fałęcki (pow. Podgórze), Bieńkowice (pow. Bochnia), Bolechowice (pow. Kraków); Poraj-Biskupice (pow. Będzin); Łódź; pow. Konin; Pszczonów (pow. Łowicz); okolice Warszawy: Mądralin, Kaczy Dół, Bielany, Czarna Struga, Dembe Wielkie; Gostynin; Włocławek; Białowieża; pow. Nowogródek: Korośna, Czombrów, Świtez; Bór na Helu; okolica jeziora Góreckiego (pow. Śrem).

Ectobius lapponicus (L.) występuje w dość różnorodnych środowiskach. Materiał, znajdujący się w Państwowym Muzeum Zoologicznym, był zbierany w lasach: mieszanych, dębowo-sosnowym, sosnowym, brzoźowym, wśród olszyn, na łąkach, czasem wilgotnych, na torfowiskach, w Tatrach na wysokości $\pm$ 900 m. Gatunek ten przebywa pod korą drzew, pni, pod opadłymi liśćmi lub igliwem, pod kamieniami. Na Świtezi na przynętę z miodu i piwa, zastawioną po zachodzie słońca na motyle, 1 ♀, leg. dr. J. KREMKY.

Ectobius lividus (F.).

Gatunek pospolity. W zbiorach przeze mnie przejrzanych, znajdują się jedynie ♀ ♀. TUMPEL (1922⁵⁾ podaje, że ♂ ♂ tego gatunku są rzadkie, ♀ ♀ zaś mają krzyżować się z ♂ ♂ *Ectobius lapponicus* (L.).

Posiadam okazy z następujących okolic: Podole: Kołodróbka, Zaleszczyki-Obiżowa; Złoty Potok (pow. Częstochowa); okolice Warszawy: Kaczy Dół, Dembe Wielkie; Kuszelewo (pow. Nowogródek).

---

⁵⁾ TUMPEL R. Die Geradflügler Mitteleuropas. Gotha, 1922.

RÉSUMÉ.

L'auteur, en se basant sur les collections du Musée Zoologique Polonais de Varsovie, donne une énumération des stations, en partie nouvelles, des espèces polonaises des Dermaptères et des Blattides (Orthoptères).
